

Diplomitöö
392 328

Pahuldas.
14. märts 1937. J. Kadari.

7 det. 1937

Lisakaristused .

~~13~~ 2728

Õigust. üliõpilase Jgnati
K a l m a n d 'i
diplomitöö.

Nõmmel, Detsembri kuu

1937a.

Lojeperaand V. XII 1937
Dijute, de Kouva
diplomitöö.

S i s u k o r d .

I. S i s s e j u h a t u s .

1. Karistused:

- a) peakaristused;
- b) lisakaristused;
- d) asekaristused;

2. Kindlustusvahendid.

3. Kr.S. §§ 24 ja 25 ettenähtud abinõud.

II. Õ i g u s t e k a o t u s .

1. Ajalugu.

2. Nüüdisaja põhimõtted.

3. Konstruktsioon kehtiwa KrS.-u järgi.

- a) omandatud õiguste kaotus;

- b) õiguswõime kaotus;

4. Õiguste kaotuse kestvus.

- a) jäädaw;

- b) ajutine;

5. Kaotatud õiguste tagasiandmine.

- a) seaduse alusel;
- b) kohtu otsusel;
- d) armuandmise teel.

6. Õiguste kaotuse liigid:

- a) kõigi õiguste kaotus mort-civile;
- b) seisuslike õiguste kaotus;
- d) waranduslike õiguste kaotus;
- e) perekonnaõiguste kaotus;
- g) awalikkude õiguste kaotus.

7. Awalikkude õiguste kaotus kehtiwa KrS-u järgi.

- a) omandatud õiguste kaotuse juhud;
- b) õiguswõime kaotuse juhud;
- d) KrS.-us mitte ettenähtud awalik õiguste kaotuse juhud;
- e) awalikkude õiguste kaotuse instituudi kriitika;
- g) aumärkide ning autähtede kaotus.

8. Eriõiguste kaotus.

- a) KrS.-us ettenähtud juhud;
- b) kestvus;
- d) tagasiandmine.

9. Õiguste kaotus alaealistel.
10. Õiguste kaotus karistuste koostamisel ja liitmisel.
11. Aegumine.
12. Karistust raskendavad abinõud, mis sarnanewad õiguste kaotusega:
 - a) ennetähtaega tingimisi wabastamise keeld;
 - b) karistuse kandmisest tingimisi wabastamise keeld.

III. Kõik teised lisakaristused:

1. wälismaalaste wäljasaatmine;
2. kohtuotsuse awalik wäljakuulutamine;
3. tasuraha;
 - a) tasuraha ja rahatrahwi wahe;
 - b) liigid: asendataw arestiga ja asendamatu;
 - d) tasuraha juriidiliselt isikult.
4. Konfiskeerimine:
 - a) üldkonfiskeerimine;
 - b) üksikute esemete konfiskeerimine (confiscation speciale) ;
 - d) KrS-us ettenähtud juhused;
 - e) asendamine tasurahaga.
5. KrS. §§ 25, 336 ja 337 ettenähtud abinõud.

6. KrS. §§ 293 ettenähtud abinõud.

7. Erilised tsiiviilõiguslikud lisakaristused.

- a) kohustuse osaline või täielik tühistamine;
- b) kohustuse tähtaja pikendus;
- d) asjade tagasiandmine.

IV. Lõpposa.

1. karistuse kandmisest tingimisi vabastamine
ja lisakaristused.

V. Tsiteeritud raamatud.

1. surmanõue;

2. sunnitöö;

3. vangistaja;

4. arest ja

5. raskendamine.

See on nn. "peakaristuste reedel".

Isikaristuse all tuleb mõista süüesime karistust, mis teataval
aegajooksul (või isegi subjektiivselt või erilise tingimuse
ga) asetub peakaristuse asemale. Mõned peakaristuse asemale,
on isikaristuse talitajate karistamine, millest on ka edaspi-
ratsioonide isikaristuse ja peakaristuse vahel tuleb arvestada
kõikidega.

Lisakaristused.

Süüteo õiguslikkudeks tagajärgedeks kehtiwa KrS.järgi on karistused ja kindlustuswahendid l).

Kr.S. tunneb 3 liiki karistusi:

1. peakaristused,
2. lisakaristused ja
3. asekaristused.

Peakaristuse all tuleb mõista sarnast karistust, missugune on süüteo täiesti iseseisew õiguslik tagajärg. Peakaristus on sanktsiooni oluliseks osaks ja kui ta puudub, puudub ka sanktsioon ja ei ole seetõttu ka süütegu. Meie kehtivas Kr.S. on järgmised peakaristused:

1. surmanuhtlus;
2. sunnitöö;
3. wangimaja;
4. arest ja
5. rahatrahw.

See on nn. " peakaristuste redel ".

Asekaristuse all tuleb mõista säärast karistust, mis teatawatel seaduslikkudel (peamiselt subjektist wõi eriasjaoludest tingitud) eeldustel astub peakaristuse asemele. Astunud peakaristuse asemele, on asekaristus täitsa iseseiswaks muutunud, milletõttu ka edaspiigasugune side asekaristuse ja peakaristuse wahel tuleb arwata katkenuks.

KrS. tunneb järgmisi asekaristuse liike: raukadel ja naisisikutel surmanuhtluse asendamist sunnitööga (§58), alaealistel surmanuhtluse või sunnitöö asendamist sunnitöö või wangimajaga (§56 ja 55) ja aresti või rahatrahwi asendamist teenistuskohast-tagandamisega manitsusega (§55), riigi või omavalitsuse teenijatel aresti asendamist teenistuskohast tagandamisega (§66) lg. 2) ja rahatrahwi asendamist arestiga (§59). 2)

Karistuse asendamise all, sõna kitsamas mõttes (Strafumschwandlung) teooria mõistab midagi muud. Ta tähendab mitte karistuse pehmendamist, vaid teist liiki karistust, mis oleks sama wali 3). Lisakaristuse all Kr.S. järgi tuleb mõista säärast karistust, mis käib kaasas (obligatoorselt või fakultatiivselt) teatawa peakaristusega ja mille rakendamine seetõttu on täiesti sõltuv peakaristuse rakendamisest. Järelikult lisakaristust ei või kunagi iseseisvalt rakendada, kuna peakaristuse saatus otsustab ka lisakaristuse saatus. Lisakaristusena esinevad KrS.-us: üldine õiguste kaotus (§18 ja 19), eriõiguste kaotused (§22 p.1), otsuse väljakuulutamise (§22 p.2), välismaalaste väljasaatmine Eesti Vabariigi piiridest (§23) ja tasuraha (§22 p.4). Eriõiguste kaotuste hulka kuulub ka riigi või omavalitsuse teenija tagandamine teenistuskohast teenistusalase süüteo toimepaneku korral (§66 lg. 2 ja 3).

Karistuste kõrval esinevad KrS.-u sanktsioonidena ka kindlustusvahendid. Viimaste all tuleb mõista sääraseid süüteo õiguslikke tagajärgi, mis kriminaalkohtu poolt pannakse süüteo

toimepannud süüdlase kui ka mittesüüdlase peale sõltuvalt eestkätt süüteo toimepanija isikust (mitte aga süüteo iseloomust- nagu see karistuse määramisel üldreeglina mõõduandew). Süütegu on kindlustuswahendi määramise eeldus, mitte aga alus. Kindlustuswahendeid tunneb KrS.: mittesüüdiwate wastutusliku walwe all andmine wõi haigemajja paigutamine (§39), süüdiwate kui ka mittesüüdiwate alaealiste wastutusliku walwe alla andmine, parandusasutusse wõi wangimaja eriruumidesse paigutamine (§41 ja 55), karistuse kandmisest tingimisi wabastamine (§27jj.) ja enne tähtaega tingimisi wabastamine (§33jj.). Omapärase süüteo õigusliku tagajärjena esinewad Krs. § 24 ja 25 ettenähtud wahendid, omades ühel ajal ja wõrdselt, olgugi eritingimuste olemasolul, nii lisakaristuse kui ka kindlustuswahendi iseloomu. 4). Kriminaalseaduse teooria seisukohast ei ole mingit kahtlust, et iga kriminaal- karistus, olede des sellest kuipalju ta peab hoidma teisi (üldine preventsoon), wõi on suuteline hoidma kurjategijat (eriline preventsoon) süütegude toimepanekust tulewikus, on samuti kindlustuswahendiks.

Käsitades kindlustuswahendite mõistet tehnilises mõttes, meie mõistame neid kriminaalsete tegude ärahoidmise wahendeid, milliseid wõib küll tarwitada süütegude puhul, kuid mis ei ole seotud nendega lahutamatuult, taoliselt karistusele, mille jaoks süüted toimepanek seaduse rikkumise mõttes on ilmingimatuks aluseks. Sellest on tingitud mõlemate mõistete

erinevus sisult. Kindlustuswahendi aluseks on ainult ots-
tarbekuse idee, kuna karistus, tema nüüdisaegses kontsept-
sioonis, tugeneb samuti õiglusele 5). Siirdudes käesolewa
töö peateemile-lisakaristustele, peab silmaspidama, et selle
nimetuse all nii teoorias kui ka kehtivas seadustikus, ühen-
dakse terve rida erinewaid süütegude õiguslikke tagajärgi.
Ühenduses sellega lisakaristuse (Nebenstrafe) all, selle
sõna kitsamas mõttes, positiivne õigus mõistis ja mõistab
osaliselt nüüdki nn. " õiguste ja au kaotamine " 6). Sil-
maspidades milline eritähendus on õiguste kaotusel teiste
lisakaristuste wahel, on ratsionaalsem waadelda lisakaris-
tusi kahes jaos: üheltpoolt "õiguste kaotus ja piiramine",
teiselt poolt - kõik teised lisakaristuse liigid.

1. Waatleme esiteks lisakaristuste esimese jao , nn.
"õiguste piiramine ja kaotus".

Inimese alandamine inimesena ja kodanikuna annab sisu
karistuste eriliigile, nimelt "õiguste ja au kaotusele".

Jsiku alandamine kui inimese, tema enesewäärtusetundes,
on aukaotamine kitsamas mõistes. Jsiku alandamine kui koda-
niku, teiste sõnadega poliitilistes, seisuslikkudes, teenis-
tuslikkudes, erialalistes, perekondlikkudes ja waranduslikku-
des õigustes, on õiguste kaotamine 7).

Juba wanas Roomas tunti, awaliku häbistamiseks mõeldud
toiming, nimelt deportation'ile mõistetud karistamine likto-
rite poolt.

Eriti tugewalt arenes see keskaegse Euroopa toores ümbruskonnas, mil kujunes wälja terve rida abinõusid, määratud süüdimõistetud alandamiseks seltskonna silmis, puudutades kõige enam isiku wäärtuse tunnet (beschimpfende Demütigungs- und Ehrenkränkungsstrafen). Sellised olid: häbiposti sidumine (pilori, Pranger), surmaotsuse täidesaatmise kohale wedamine (Schleifen), timuka antud kõrwakiil jne. Neist toorustest on nüüdisaega säilinud ainult kerge jälg ja seegi ainult niipalju, kuipalju aumõiste on seotud inimese õigustega riigis ja omandatud wäliste aumärkidega 8).

Häbistawate karistuste liiki wõib lugeda, weel nüüd mõnedes seadustikkudes esinew, muuseas ka meie kehtiwas KrS. "noomitus" alaealiste jaoks tema kahes mõttes, nimelt kui laitus wõi manitsus. Laitusena kannab noomitus kahtlemata häbistawa karistuse tundemärke.

Teatud ühendus alandawate ja häbistawate karistustega on praegu säilinul kohtuotsuste kuulutamisel lehes auhaawamiste ja laimujuttude lewitamise asjus - andes samal ajal kannatajatele teatud rahuldust 9).

Kehtiwas KrS. manitsus on asekaristuseks alaealistele kuritegijatele 10).

Kohtuotsuse kuulutamine ajalehes kujutab endast üht lisakaristuse liiki, millist meie käsitame weelkord hiljem.

Palju suurema tähtsuse on säilitanud nüüdisajani õiguste kaotus.

Üldises mõttes iga karistus sisaldab endas mõne õiguse kaotust: surmanuhtlus pole mõeldav elamise õiguse kaotuseta, vangistus - võttab õiguse vabalt liikumiseks jne.

Kuid tehnilises mõttes nn. õiguste kaotamine puudutab abstraktsemaid õigusi nn. kodaniku õigusi 11).

Õiguste kaotamise instituut, millisena meie tunneme teda nüüd, on Lääne-Euroopa loomine. Tähtsena ajalooliselt kurjategija jätmisest väljaspool seaduste kaitset või tema kuulutamiseks linnaõiguseks, mis oli tuntud ka vanemais õigustes kõikidel Euroopa rahvastel. Sarnane väljaspool seaduse kaitset kuulutamine tähendas inimese jaoks täielist õiguste kaotust ühiskonnas ja võttis temalt riikliku võimu kaitse ükskõik milliste hüvede suhtes.

Sarnane inimene juriidilises mõttes muutus peremeheks loomaks, võrdus saksa õiguse allikate järel: "zu den Tieren des Walde"; teiste kodanikkude seas ta polnud muu kui hunt "Lupus" 12).

Rooma kriminaalõigus tundis kaht õiguste kaotuse alaliiki: *capitis deminutio maxima* (status libertatis-servitus poenae) ja *capitis deminutio media* (status civitatis-aquae et ignis interdictio).

Imperaatorite ajal õiguste kaotus süvenes nn. *damnatio memoriae* läbi-s.o. inimese mälestuse häbistamisega igawesteks aegadeks.

Wana-Germaani kriminaalõigus lõi mõiste "Friedlosigkeit" s.o. kurjategija (rahurikkuja) muutmine õigusetuks loomaks (vargus) 13).

Ajajooksul toimuwa kommete pehmenemisega pehmenes ka see esialgne õiguste kaotus; väljaspool seadusi kuulutamise asemele astus kas kodanlik wõi poliitiline surm (mort-civile). Wiimane instituut oli eriti väljatöötatud wana-prantsuse õiguses.

Süüdimõistetetu kaotas:

1. kogu oma waranduse, milline kas konfiskeeriti wõi anti üle ta seaduslikele pärijatele;
2. õiguse pärida kas seaduse wõi testamendi põhjal;
3. ta ei saanud mingit kinki ega legaati, kui ainult toidu jaoks;
4. tal puudus õigus enda waranduse kinkimiseks wõi pärandamiseks;
5. ta kaotas nõudjaks, kostjaks wõi tunnistajaks olemise õigused kohtus;
6. ta kaotas kõik poliitilised, seisuslikud ja teenistuslikud õigused ja eesõigused;
7. ta abielu purustati, tema naine lakkas olemast tema seaduslik abikaasa.

1810a. lõpuni kodanlik surm säilis lisakaristusena eluaegse sunnitööle ja asumisele saatmisele, ainult asumisele saadetule seadus lubas kasutada mõnd õigust asumiskohal. Kodanlik surm kaotati Prantsusmaal a. 1850 poliitiliste kuritegijate ja 31. mail 1854a. kõikide teiste jaoks.

Selle instituudi järkjärgulises arengus ja pehmenemises 18- ja 19. sajandi selgemini kerkisid kaks ideed, mis on leidnud täieliku ja selge väljenduse kõige progressiivsemas nüüdisaegses seadusandluses; need on: esiteks, - õiguste kaotus ei tohi olla tähtajata, waid teatud ajani ja teiseks, - enda ulatuses ta wõib

haarata ainult üksikuid õigusi, mitte isiku kõiki õigusi 14).

Olles mittemidagi muud, kui kodaniku õiguste piiramise mõõduks, missuguste kasutamises ta osutus sobimatuks või mittevääriliseks, õiguste kaotus, esiteks, peab omama tähenduse ainult kui lisakaristus, sellele karistusele (peakaristus), missugune on seaduse ettenähtud süüteo eest; teiseks, tema kasutamine peab olenema kuriteo individuaalseist omadusist, kuipalju wiimased tunnistavad süüaluse õiguste piiramise vajadust; kolmandaks, - samal alusel, õiguste kaotuse ulatus peab olema erinev, vastavalt üksikute süütegude erinevusele; teiste sõnadega, seadus peab võimaldama õiguste kaotuse jagatavust; neljandaks, - nende abinõude tarvitusele võtmine peab ise olema fakultatiivne kriminaalkohtule 15).

Ülaltähendatud põhimõtteil on ülesseatud õiguste piiramise ja kaotuse instituut kehtivas KrS. § 18 määrab, et surmanuhtlusele või sunnitööle mõistmisega käib kaasas riigi ja omavalitsuse teenistuskohalt tagandamine ja riikliku pensioni, sõjaväeliste auastmete, autähtede ning aumärkide kaotus.

Peatükk 19 järgi sunnitööle mõistetud kaotab õiguse:

- 1) olla riigi või omavalitsuse teenistuses;
- 2) olla mittekohuslikus sõjaväeteenistuses;
- 3) olla eestkostjaks või hooldajaks;
- 4) olla juhatajaks, kaswatajaks või õpetajaks awalikkudes või eraõppe- või kaswatusasutustes;
- 5) olla wahekohtunikuks, konkursiwalitsuse või administratsiooni liikmeks, wannutatud hooldajaks või wandekohtunikuks;

6) olla tunnistajaks lepingute või aktide tegemise juures, kus seaduse järgi nõutakse tunnistajate osawõtmist.

Wangimajja mõistmisega võib ühendada § 18 ja 19 ettenähtud õiguste kaotust, kas kõik koos või üksikult, kus wangimaja karistuse ülemäär seaduse järgi ületab ühe aasta; kui see ülemäär ei ületa üht aastat, siis ainult seaduse eriti ettenähtud juhtudel (§ 20). Õiguste kaotamise instituudis tuleb eritleda õiguste kaotust ja õiguswõimete kaotust. Riik, võttes kodanikult ühed või teised, temale kuuluvad õigused, ei ole õigustatud, üldreegli järele, võtma temalt võimaluse teatud ajawälte möödumisel, kaotatud õiguste või endise seisukoha tagasisaamiseks 16).

§ 18 kehtiwa Kr.S. on ettenähtud lisakaristusena omandatud õiguste kaotus. Ta on obligatoorne surmanuhtluse ja sunnitöö juhul ja fakultatiivne wangimaja puhul. § 19 on ettenähtud lisakaristusena ajutine õiguswõimete kaotus. Õiguswõimete kaotus on obligatoorne sunnitöö määramise puhul (surmanuhtluse juures ei või muidugi juttu olla õiguswõimete kaotusest, teisiti on aga asi omandatud õiguste suhtes -w. §18), fakultatiivne-wangimaja määramise puhul (w. §20). 17).

Kehtiwa Krs.-e kommentaatorite arwamisel omandatud õiguste kaotus on lõpulik ega kuulu tagasiandmisele (õigemini restitueerimisele). Selle tõttu ei võiks nende tagasiandmine ka armuandmise aineks olla 18).

Viimane otsus on siiski waieldataw. § 73 näitab, et armuandmise ulatus määratakse Riigiwanema otsuses, mis kergendab süüdlase saatust wõi ta täiesti wabastab karistusest. Omandatud õiguste kaotus, nagu :riiklik pension, sõjawäelised auastmed, autähed ja-tasud, peaks teoreetiliselt loetama alaliselt kaotatuks, enda sisult aga nende õiguste kaotus kujutab endas kestwat karistust, seni kui õigusi kaotanu on elawate nimekirjas. Kui on alus oletada, et süüdlane on teatud aja möödumisel muutunud wõimeliseks kasutama endisi õigusi, oleks mõeldaw tema wabastamine sellest kestwast karistusest § 73 korras, mis oleks õigustatud ja wastaks üldiselt karistuse penitentsiaarsele iseloomule. Kuigi sarnase restitutsiooni puhul tekiks mingit wormilised raskused, siis ei peaks neid kartma, arwestades, et sarnasel juhul riigile ja seltskonnale antakse tagasi täieõiguslik liige ja kodanik, kes on kõrgema riigiwõimu ordani arwates ära-teeninud sarnase õiguste tagasiandmise.

Üheks tähtsamaks nõudmiseks, mis esitatakse karistusele, on tema ajaline side kuriteoga, mis wäljendub muuseas selles, et karistus, wõimalust mööda, ei oleks wenitataw ajajooksul.

Sellest järgneb, et riiklike karistuste arsenaalis on sobimatud tähtajata karistused üldiselt ja eriti tähtajata õiguste kaotus 19).

Kehtiwa Krs. kommentaatorite arwamine selles, et omandatud awalikke õigusi wõib ainult üks kord ärawõtta ja seda jäädawalt 20), on täiesti wastandiks selle põhimõttega. Mainitud

seisukoht, et tähendatud õigused ei kuulu tagasiandmisele isegi armuandmise teel (21), kitsendab teooria poolt kindlakstehtud armuandmise instituudi ulatust ja sellesamaga pais- tab piirawat ka kõrgema riigiwõimu õigusi, mis ei wasta muuseas ka meie ajawaimule. Armuandmise mõju ning ulatus, kui erandlik akt üldisist seadusist, määratakse kindlaks samas käsus wõi määruses, missugusega kergendakse süüdlaste saatus wõi antakse täielik andeksandmine.

Üheks armuandmise liigiks on nn. restitutio wõi rehabilitatio s.o. kantawa karistuse katkestamine wõi muutmine, eriti nende õiguste piiramise kaotamine, milline järgneb teatud karistusele; ta ^{on} kindlaks määrataw samade õigluse ja kasulikkuse põhimõtetega, mis nõuawad kaebealuse tegelikule süüle wastawat karistust (22).

Kui on olemas enampõhjendatud alus kaotatud eraõiguste mitte- tagasiandmiseks, näiteks karistatu waranduse üleminekul tema pärijale jne., siis sel ei ole meie jaoks mingit tähtsust, kuna Krs. ei tunne karistatue eraõiguste kaotamist. Erakorraline kaotatud awalikkude õiguste tagasiandmine armuandmise teel: õiguse tagasisaamine pensionile, aumärkide ning auastmete tagasiandmine - on tehniliselt täiesti wõimalik ^{ja} ei tekita ^{taks} (ülepääsematud) raskusi.

Hoopis teine on seisukord riigi wõi omawalitsuse teenistuskoha kaotamise puhul; ^{siin on} ~~see~~ muidugi endise status quo ülesseadmine on tehniliselt läbiwiimatu, kuid teatud astmeni wõiks tagasiantawa õiguse surrogaadiks olla siin armuantu tunnistamine

teenistuskoha vääriliseks, mis wastaks endisele kohale või sarnaneks sellele. Sarnasel rehabilitatsioonil oleks eriti suur tähtsus õiguste kaotuse puhul poliitiliste kuritegude tagajärjel. Igal juhul aga peab tunnistama, et kui faktiliselt on võimatu mõne kaotatud õiguse täielik endistamine, siis ei tohiks see õigustada loobumist ka teiste ennistatawate õiguste ennistamisest. Võimalus tähtajatult kaotatud õiguste tagasiandmiseks armuandmise läbi, omab suure tähtsuse õiguste jäädawa kaotuse juhul, missugune on ettenähtud Krs. eriosas. Nii § 239 näeb ette kauplejatele ja töösturitele jäädawa kauplemise õiguse kaotuse; § 258- wöörastemaja või mõne muu sarnase sissesõidu koha walitsejale sarnase asutuse walitsemise õiguse jäädawa kaotuse; § 308- laenukassa pidajale laenukassa pidamise õiguse jäädawa kaotuse; § 309- pangakontori või rahawahetuse asutuse pidajale või juhatajale-pangakontori või rahawahetuse asutuse pidamise või juhatamise õiguse jäädawa kaotuse; § 362- insenerile, tehnikule või künnikule-jäädawalt teatud ehituste püstitamise õiguse kaotuse jne.. Jäädawalt kaotatud õiguswõimete tagasiandmine armuandmise teel eelpool tähendatud juhustel-oleks põhimõtteliselt täiesti õige ja oleks täiesti õigustatud, kuna sarnane tähtajata õiguswõime kaotus on seaduses ettenähtud lisakaristusena suhteliselt wäikeste süüteode eest ja kuna ta määramine oleneb üksiku jaoskonnakoh-tuniku wõimust. Silmaspidades Krs. § 48 eeskirja üleastumiste

karistatawusest nii tahtliku kui ka ettewaatomatu süü ole-
 masolul (luxuria ja neglilentia) ja teiselt poolt, et wõrd-
 lemisi lihtsustatud kriminalprotsess üksiku kohtuniku juures
 ei anna kõiki kindlustusi, mida wajatakse kohtult raske ka-
 ristuse määramisel, -kõiki seda arwestades, paistab eriti
 silma armuandmise wadjadus, kui teatud korrektiwi süüteo
 ja karistuse wastawuse alalhoidmiseks. Üldiselt mis puutub
 õiguswõime kaotusse, siis wõib ta olla karistuse idee järgi
 ainult "ajutine" (23).

Üldreeglina kehtiw Krs. näeb ette õiguswõime kaotust
 tähtajalises^{na}, kusjuures tähtaeg on ettenähtud kas seaduses,
 wõi kohtuotsuses, tähtaja möödumisel, toimub ipso jure in
 integrum restitutio. § 19 põhjal kaotatud õigused antakse
 tagasi sunnitööle mõistetule-10a pärast ja wangimajja mõis-
 tetule 5a. pärast, arwates kinnipidamise lõpust (§ 21). Siin
 kaotatud õiguste tagasiandmine ei ole seotud mingisugustel
 eeldustel ega protseduuriga; wastawate tähtaegade möödumine
 toob enesega automaatselt kaasa rehabilitatsiooni. Kuid re-
 habiliteeritu wõib nõuda tõestust prokurörielt, kelle poolt
 kohtuotsus täideti, et wastawat tähtajad on möödunud ja mil-
 lal (24).

See on nn. rehabilitatsioon seaduslikkudel eeldustel. Tei-
 ne osa § 21 waatleb rehabilitatsiooni kohtu nägemisel. Süüdi-
 mõistetu laitmatu ülespidamise puhul ja tema enda palwel, täht-
 ajad, mis ettenähtud § 21, wõidakse lühendada, kui pool neist

on mõõdunud. Siin nõutakse kahe momendi olemasolu:

- a) poole § 21 lg. I tähendatud tähtaja mõõdumist ja
- b) kohtu weenet, et süüdimõistetud on end selle tähtaja kestel laitmatult ülespidanud.

Laitmatu ülespidamine on puht-fakti küsimus; selle olemasolu tunnistamist ei takista ka mõne kergema karistuse (näit. rahatrahwi või aresti) äraandmine õigusekaotuse tähtaja kestel. Kuid teisest küljest, kohus võib ka eitada laitmatut ülespidamist, olgugi, et õiguste kaotuse kandja ei ole wahepeal ühtki uut karistust kannud 25).

Huwitaw on küsimus, kas rehabilitatsioon kohtu nägemisel (§ 21 lg. 2) laieneb ka kaotatud õigusele täötada seaduses tähendatud kaubandus või tööstusaladel või mõnes muus tegewuses, mis näidatud seaduses, § 22 p. 1 ja eraldi weel eriosas. Krs. kommentaatorite arwates neil erijuhtudel õiguste tagasiandmine kohtuteel ei ole rakendataw. See ei takista aga sääraste õiguste tagasiandmist enne tähtaegselt armuandmise teel 26).

Teoreetiliselt on täiesti mõistetaw keeld kohtu rehabilitatsiooni tarwitamiseks § 22 p. 1 tähendatud kordadel: nende õiguste kaotus on käsitatud eriosas, üldreegli järele, kindla tähtajani, ja see tähtaeg igal erikorral määratakse piirides, mis määrab seadus, -kohtu poolt. Krim. kohtupid. Sead. § 667 järele peale kohtuotsuse kuulutamist, kohus ise ei või seda otsust muuta ega tühistada. Seepärast kohtuliku rehabilitatsiooni eeskirjade laiendamine juhtudele, mis on ettenähtud § 22 p. 1, s. o. õiguse andmine kohtule lühendada kohtu enda määratud õiguse kaotuse tähtaega oleks teatud wastolus eelpool tähendatud põ-

Aga peale silt 45. 5. 21!

himõttega kohtuotsuse muutmatuse kohta. Jättes aga kõrwale tähendatud wormilise põhjenduse, mis õigustaks esimesel waatlusel kohtu rehabilitatsiooni tarwitamise mittelubamist mainitud juhtudel, peab tunnistama, et sisult sarnane wahetege-
mine üksikute õiguste tagasisaamisel pole küllalt põhjendatud. Kohtuliku rehabilitatsiooni korras wõiwad saada tagasi-
nantud enne tähtaega sarnased tähtsad õigused, nagu õigus olla riigi wõi omawalitsuse teenistuses, olla hooldajaks, eestkost-
jaks, juhatajaks jne., teiste sõnadega kõik õigused, milliste kaotus on lisakaristuseks raskemate ja tähtsamate süütegude puhul. Nende õiguste ennetähtajaliseks tagasisaamiseks on nõuetaw:

1. pool määratud tähtaja möödumist ja
2. kohtu weenet sellest, et rehabiliteeritaw on paranenud ja tõesti ärateeinud seltskonna usalduse.

Tekkib küsimus - miks siis pole küllalt neist kahest momendist § 22 p.1 tähendatud õiguswõimete tagasisaamiseks, mis sugused süüdimõistetud kaotab suhteliselt vähem tähtsate üle-
astumiste eest. Wiimasel juhul pole isegi nõuetaw süüdimõis-
tetud tahtlikku süüd, küllalt on, nagu näitasime eelpool, ainult hooletusest. Sellest järgneb, et süüdimõistetul sarnase üleas-
tumise eest on suurem õigus seltskonna usalduse tagasisaami-
seks, kui kurjategijal, kes saatis korda ettekawatsetult ras-
ke kuriteo wõi kuriteo ja sellega eriti näitas enda ebasot-
siaalsust. Teiselt poolt, kohtuotsuse muutumatuse põhimõte ei

tohiks olla ainsaks aluseks selle küsimuse põhimõttelisel otsustamisel, kuna ka sellest põhimõttest seadus ise teeb erandeid, lubades, näiteks, karistatuid vabastada tingimisi enne tähtaega. (§ 33 j.j.). Kui võib muuta või lühendada osa kohtuotsusest, mis puudutab peakaristust, arvestades süüdimõistetud head käitumist, seda enam on põhjust lühendada kestvaid karistuse tagajärgi või lisakaristusi, nagu õiguste kaotamine 27).

Seepärast kohtuliku rehabilitatsiooni lubamine suurematele kurjategijatele tähtsamates õigustes ja selle keelamine vähem hädaohtlikkudele isikutele, nende suhteliselt kergemate seaduse rikkumiste tagajärgedes, - on täiesti aluse- ta ja meie arusaamise järgi - ebaõiglane. Mõlemad eriõiguste kaotuse liigid - §§ 19 ja 22 p.1 on oma iseloomult, kui lisakaristused, täiesti ühtlased ja tagasiandmises oleks pidanud alluma ühesugustele reeglitele. KrS. kommentaatorite arvamist, et § 22 p.1 ettenähtud õiguste kaotus võidakse lõpetada ainult armuandmise teel (28) ei või pidada põhimõtteliselt õigeks, kuna restitutsiooni (armuandmine) peab haarama ainult õiguste tagasisaamise erijuhtumid. Kui reegel, õiguste tagasiandmine (rehabilitatsioon) peaks aga olema kohtuõimu aktiks 29).

Waatleme nüüd õiguste kaotuste liike:

Kõigi õiguste kaotus - mis ristiti Prantsusmaal "mort civile"ks ja mis tähendas süüdimõistetud nii kodanlist kui ka poliitilist surma, on nüüd igalpool kaotatud. See oli omalajal kriminaalse repressiooni tooruse pehmenendamise suureks edusammuks: seoses teiste, kergemate karistustega ta asendas surmanuhtlust.

Temast loobuti, kuna täieliku õigustekaotuse idee on ühenda-
matu nüüdisaegse riikliku põhimõttega ja kultuurses ühis-
 konnas on ta faktiliselt läbiwiimatu, nagu näitawad kogemu-
 sed. Kuid kui kõigi õiguste kaotus on wastuwõtmatu, tekib kü-
 simus, kas on lubataw ja missugustes piirides süüdimõistetult
 teatud õigusteliigi ärawõtmine ja missugust juriidilist ise-
 loomu peab kandma niisugune õiguste osaline kaotus 30).

1. Seisuslikkude õiguste kaotus .

Arwestades seda, et meil on seisused kaotatud, langeb see
 grupp iseenesest wälja 31).

2. Waranduslikkude õiguste kaotus .

Nüüdisaegne doktriin ühes positiiwse õigusega tunnewad seda
 ainult rahatrahwide määramise ja instrumenta ja producta
 sceleris'i ärawõtmise näol. Kogu waranduse konfiskeerimine ei
 mahu üldse nüüdisaegse karistumõiste raamidesse. Samuti on
 wastuwõtmatu warandusliku õiguswõime ärawõtmine; õiguse soe-
 tada warandust, kasutada ja walitseda seda tulewikus 32).

Sellel seisukohal on ka kehtiw KrS. loobudes karistatud isi-
 ku waranduslikkude õiguste kitsendamisest.

3. Perekonnaõiguste kaotus.

Nende õiguste kaotamise sobimatus on tingitud järgmistest
 seisukohtadest: esiteks, kuriteo toimepanek iseendast ei pu-
 rusta abielulisi, wanemate ja laste ja eriti abiellumise läbi
 tekkinud sugulissidemeid; tihti kuritegu ei mõjuta moraalselt
 sarnastele sidemetele, ei kõiguta nende kindlust ning tugewust,

nii et siin on wõimetu purustada neid sidemeid. Purustades neid wahekordi aga wägiwaldselt, riik tooks lõhkumise põhimõtte instituuti, mida ta ise erilise hoolega kaitseb 33).

Waranduslikud "perekonnaõigused" wõiwad olla kaotatud ainult niipalju, kui see on tarwilik teiste isikute huwide kaitseks, kes on seotud kurjategijaga kas abielu wõi sugulussidemetega. Nende õiguste kaotus pole tarwilik kuriteo ärahooldmiseks 34). Samal seisukohal on ka kehtiw KrS., temast on äralangenud ühes seisuslikkude õiguste kaotusega eraõiguste, s.o. waranduslikkude ning perekonnaõiguste kaotus 35).

Kuid siiski raskemate karistuste määramine toob kaasa tagajärgi ka perekonnaõigustes; nii näiteks, süütu abielupoolel on õigus abieluseaduse § 29 alusel nõuda lahutust, kui teine abielupool on mõistetud wangi wõi sunnitööle; neid tagajärgi ei wõi arwata lisakaristuste hulka ülalmääratud mõttes, ning on seetõttu täiesti õigustatult ülekantud kehtiwast Krs.-ust eriseadustesse.

4. Awalikkude õiguste kaotus (teenistuslikud-poliiitilised õigused)

Kehtiwates kodeksites lisakaristusena figureeriwat poliitiliste õiguste kaotust motiweeritakse sellega, et need õigused annawad indiwiidile wõimalutse mõjutada nii riiklikku kui awalikku elu. See tagab temalt teatud korrektsust, missugune üldiselt presumeeritakse. Kuid kriminaal süütegija suhtes sarnane presumptsioon langeb ära 36).

Kuritegude, eriti raskete, toimepanek näitab juba isiku hädahohtlikust seltskonnale, moraalseste põhimõtete puudumist temas, lugupidamatust õiguse vastu jne.. Kõik see peegeldub ka ta juriidilisel wahekorral teistega. Ta kaotab usalduse riigi silmis, järelkult wiimane võtab temalt õiguse olla sarnaste^s ametite^s või sarnases tegewuses, mis eeldab teatud usaldust täitja vastu. Kurjategija näidatud alatust võtab temalt kõik austuse ja soodustused, mis temal olid riiklikus elus, tänu endistele tegudele 37). Siin tuleb samuti eritleda seda, mida süüdimõistetult selle ärawõtmine, mida ta juba omab-tagandamine riiklikult ehk omavalitsuslikult teenistuskohalt- ja õigusvõime kaotus-õiguse ärawõtmine olla riigi või omavalitsuse teenistuses, olla hooldajaks, eestkostjaks jne. 38). Teenistuslikkude õiguste alal toob õigusvõime kaotus endaga kaasa: 1) riiklikust või omavalitsuslikust ja teenistuskohast tagandamise; teiseks 2) õiguse kaotamise astuda või kanditeerida sarnassesse teenistusse (§22p.3); 3) õiguse kaotamise olla wabatahtlikus kaitseväeteenistuses. Siia kuulub õiguse kaotus täita mõnd ülesannet või olla tegewuses mõnel alal, mis eeldab täielikku usaldust ja puhast nime. Näiteks, olla eestkostjaks või hooldajaks, olla wahekohtunikuks, konkursi walitsuse liikmeks, olla omavalitsuses, õigus olla wandeadwokaadiks, walitsejaks, kaswatajaks või õpetajaks kas era või awaliikudes õppeasutustes; õigus olla tunnistajaks lepingutel ja aktidel, mis nõuawad seaduslikku kinnitust. Ühes ametiga, mitteteenijatele-temast olenematult, õiguste kaotus

toob endaga kaasa riikliku pensiooni, sõjaväeliste auastmete ja märkide kaotuse 39).

Loetletud õiguste kaotusest riigi- ja omavalitsuse teenistuskohalt tagandamine ja riikliku pensiooni, sõjaväeliste auastmete, autähtede ning au-märkide kaotus § 18 alusel käib kaasas obligatoorselt surmanuhtlusele või sunnitööle mõistmisega, kuna wangimajja mõistmisega on nende määramine fakultatiivne. Ülaltähendatud õiguste liikide kaotuses (§19) on nad kõik kokku obligatoorsed sunnitöö määramise puhul, kuna aga wangimajja mõistmisega, nad on kas kõik kokku või üksikult-fakultatiivsed, kui aga seaduses määratud kõrgemaks karistuse määraks on üks (1) aasta wangimajja, siis õiguste kaotuste määramine võib olla ainult juhul, mis on seaduses näidatud ja äratähendatud eriosas (näit. §540 p.1). Erandiks on juhul, mis on ettenähtud § 66 p.2 ja 3: kui riigi või omavalitsuse teenijad mõistetakse teenistusalse süüteo eest aresti, siis võib kohus määrata aresti asemel teenistuskohast tagandamise või juurde lisada arestile teenistuskohast tagandamise. Mõistetakse teenija riigi või omavalitsuse teenistusest kordasaadetud teenistusalse kuriteo eest wangimajja õiguste kaotusega, võib kohus ta tagandada teenistuskohast ühes õiguste kaotusega olla riigi või omavalitsuse teenistuses ühest kuni kolme aastani samal, sellega võrdse või kõrgema teenistuskohal. § 66 l.2 ettenähtud teenistusest tagandamine ei riiwa õigusvõimet, seega

wõib tagandatud ametisse tagasi wõtta (ka samawõrdsele wõi isegi kõrgemale kohale, niiwõrd kui wastaw teeniskord sellele takistusi ei tee) .§ 66 lg.3 ettenähtud tagandamine ei riiva õiguswõimet alamale kohale wõtmise suhtes 40). Üldiselt, ametist tagandamine § 66 alusel wõib olla enda ilmelt nii lisakaristus, kui ka asekaristus. Nende ametialaliste karistuste rakendamine on kohtunikule alati fakultatiivne. Üldiste karistuste raskendamise mainitud lisakaristusega riigi ja omawalitsuste teenijate suhtes peetakse vajalikuks , kuna nad on eriti usaldatud riigi poolt , paljude süütegude toimimine on neile eriti kerge-kusjuures kahjusaaja on tihti kaunis kaitsetu nende vastu 41).

Peab märkima, et terve rida awalikkude õiguswõimete kaotusest, näiteks: walimisõiguse kaotus, rahwahääletamisest osawõtmise õiguse kaotus, adwokaadiks olemise õiguse kaotus jne. ei ole leidnud käsitamist kehtiwast KrS., kuna nad on ettenähtud wastawates eriseadustes 42). Seepärast neid ei wõi lugeda lisakaristuse hulka eelpool näidatud sõna kitsamas mõttes, waid tuleks nimetada karistuse awalik-õiguslikeks tagajärgedeks, mis tekiwad süüaluse jaoks kriminaalseadusest olenemata, eriseaduste käsul, näiteks walimis-, -kohtute korralduse seadus jne. kusjuures neis seadustes on ettenähtud nii wastawa õigusekaotuse iseloom, ulatus ja kestwus, kui ka kaotatud õiguste tagasiandmise kord. Süütegude õiguslikeks tagajärgedeks, s.o.

karistuste sõna laiemas mõttes, süsteemi terwikuse seisukohast, nende õiguste kaotuse väljajätmine KrS. ei saa lugeda õigustatuks. Esiteks: kuna õiguste piiramine, kui karistuse tagajärg, on esitatud mitmes seadustikus, siis see ei loo terwikut pilti süüteo eest määratud karistusest; teiseks nagu ütleb prof. Sergejewski - "õiguste kaotus on niivõrd raske isiku vabaduse piiramine, et on soovitatav ja hädavajalik anda ta tarvitamise kohtu võimu kontrolli alla, vähemalt neis juhtudes, kui tema aluseks on kodaniku poolt toimepandud kuritegu ja tema ulatus õige suur." 43). Peale seda, eriseadustes ettenähtud õiguste kitsendamise juhtudele ei laiene üldised eeskirjad tähtaegadest ja enne tähtajalistest rehabilitatsioonidest; kuid igas seaduses peavad olema erireeglid nende kohta. Kõik see täiesti asjatult teeb segaseks ja keeruliseks õiguste tagasiandmise korra. Seepärast, kui õiguste kaotamine on üheks lisakaristuse liigiks, s.o. süüteo õiguslikuks tagajärjeks, siis ta koht ei ole eriseadustikes, vaid KrS. ühes teiste lisakaristustega. Poliitiliste õiguste kaotamise otstarbekus lisakaristusena loeti viimse ajani mingiks aksioomiks. Kuid juba tõusevad hääled selle õiguste kaotuse instituudi vastu. Väidetakse seda, et kui tagandada ametist kriminaalkaristuse alusel, kas pea- või lisakaristusena, siis seda ainult kui isik tarvitas kurjalt enda ametvõimu või rikkus enda ametalalised kohustused. Kuid poliitiliste õiguste kaotus, -kui ei olnud erilist õiguste rikkumist sel alal, -lisakaristusena ei saavuta mingit

eesmärki, kuid nad näit. puudutavad üht mitmekordset kurjategijat, wõi häbistab süüdimõistetut niiwõrd, et tema tagasitulek ausate kodanikkude kilda on seotud raskustega; kindlustuswahendina ei ole nad ka omal kohal kriminaal kodeksis, kuna nad pole määratud ärahoida kriminaalset hädaohtu 44).

Täiesti eraldatuna teistest, minewiku osana esineb "au kaotamine", -wäliste aumärkide ärawõtmine (nagu aunimed, autähed jne.). Wana traditsiooni alusel ta ühendakse poliitiliste õiguste kaotusega, eriti kui wiimane on seotud auwäärsuse ettekujutusega (saksa terminoloogias, - bürgerliche Ehrenrechte) 45), meie kehtivas Krs. (§ 18)-sõjawäelised autähed, auastmed ja aumärgid. KrS. kommentaatorid, leiawad küsimuse olewat waieldatava, kas § 18 on mõeldud waid sõjawäelisi autähti ja sõjawäelisi aumärke, wõi ka teisi 46). Toodud arwamist, et § 18 ettetoodud auastmete kaotuse all pole mõeldud üksnes sõjawäelised, waid ka kõik teised, tuleb lugeda juba seaduse tõlgitsemiseks ja nimelt laiendawaks tõlgitsemiseks. Muuseas peab aga pidama silmas, et kahest seaduse tõlgitsemise põhimeetodist - laiendawast ja kitsendawast - kriminaalseadustikus tarwitatakse ainult wiimast, kuna üldreegli järele laiendaw tõlgitsemine on kohal ainult seal, kus õigusi omandatakse, mitte aga seal, kus neid kaotatakse 47). Seepärast on soowitaw mõista § 18 kitsamas mõttes, kui haarawat ainult sõjawäelisi autähti ja aumärke. Kuid ka sarnases kitsas redaktsioonis, see õiguste kaotus sisaldab endas süüdimõistetu alandamise momenti,

mis on wõeras nüüdisaegse kriminaalõiguse teooriale. Seepärast tuleb nõustuda prof. Mints'iga, kes arwab, et kui loobutakse põhimõtteliselt kurjategija au haawamisest, wõiks samuti loobuda sellest karistuse wiisist s.t. wäliste aumärkide ärawõtmisest, ilma et selle alla kannaktaksid kriminaalse repressiooni eesmärk wõi seltskonna hädaohutus 48).

5.) Üksikute õiguste kaotus.

Kitsamas mõistes üksikute õiguste kaotuse alla kuulub süüdimõistetult lisakaristusena õiguste ärawõtmine, mis siin langeb ühte kriminaalse hädaohu wõimaluse wältimisega, s.o. wõetakse ära wõimalus tegutseda kutseliselt wõi äriliselt alal, mis annab temale tulu; ja sel alusel, et tehtud süütegu on tekkinud selle ärilise wõi kutselise tegewuse kuritarwitamisel 49). Selles mõttes õiguste kaotuse määrab § 22 p.1 wõimaldades ärawõtta õiguse tegutseda seaduses tähendatud kaubandus -wõi tööstusaladel wõi mõnes muus tegewuses, kusjuures sarnased õiguse-kaotused on käsitatud KrS. eriosas, üksikute süütegude sanktsioonides. See liik õigusekaotusi on väga mitmekesine.

§ 194-on ettenähtud arstilt wõi ämmaemandalt praktika-õiguse ärawõtmine ühest kuni wiie aastani raseduse katkestamise eest.

§ 197-õiguse wõtmine kaub-elda rawiainetega ühest kuni wiie aastani, kui on rikutud seadust wõi sundmääruse eeskirju, mis antud nende walmistamise, müümise ja alalhoidmise kohta.

§ 202-apteegis, farmatseutilises wabrikus, lobaratooriumus, wõi

rohulaos teeniwatelt isikutelt kutsetegewuse õiguse ärawõtmine kuuest kuust kuni kahe aastani, juhatajalt wõi pidajalt nende asutuste pidamise õiguse ühest kuni wiie aastani.

§ 205- mürgiste wõi kangemõjuliste ainete pidamise wõi tegewuses tarwitamise õiguse kaotus, kui süüalusel oli luba oma tegewusala tõttu neid aineid tarwitada.

§§ 218, 239-kauplejale wõi töösturile õiguse kaotus tegutsemiseks wastawas kaubandus - wõi tööstusharus ühest kuni wiie aastani wõi tähtajatult.

§ 223-õiguse kaotus pidada wabrikut wõi tööstust lõhkeainete walmistamiseks ühest kuni wiie aastani.

§§ 224, 226, 227-õiguste kaotus kaubelda lõhkeainetega wõi pidada nende ladu ühest kuni wiie aastani.

§ 245-jahitunnistuse ja jahipidamise õiguse ärawõtmine.

§ 258-õiguse kaotus wõõrastemaja wõi mõne muu sarnase sissesõidukoha juhatamiseks wõi pidamiseks-tähtajatult.

§ 271-õiguse kaotus kauplemiseks wõi perioodilise trükkitoote wastutawaks toimetajaks olemiseks ühest kuni wiie aastani.

§§ 305, 306, 581, 582-loa ärawõtmine kangete jookidega kauplemiseks.

§ 308-õiguse kaotus laenukassa pidamiseks tähtajaga ühest kuni wiie aastani.

§ 309-õiguse kaotus pangakontori wõi rahawahetuse asutuse pidamiseks wõi juhatamiseks ühest kuni wiie aastani wõi jäädawal.

§§ 321,322,323-õiguse kaotus külwiseemnetega või kunst-
wäetistega kauplemiseks või wiimaste walmistamiseks-ühest
kuni kolme aastani.

§ 325-õiguse kaotus wastawate ainete sisse-wõi wäljaweoks
ühest kuni wiie aastani või jäädawalt.

§ 347-õiguse kaotus pidada või juhtida teatud liiki ette-
wõtteid ühest kuni wiie aastani.

§§ 362,527-õiguse kaotus insenerilt,tehnikult,wõi tööette-
wõtjalt teatud tööde tegemiseks ühest kuni wiie aastani või
jäädawalt.

§ 392-wõimu ärawõtmine wanematelt,eestkostjalt,hooldajalt
wõi alaealise eest hoolitsejalt alaealise üle.Waatamata selle-
le,et see õiguste kaotuse liik puudutab perekonnaõigusi,on
siiski õigem ta wiia eriõiguste kaotuse liiki,millede ees-
märgiks on ärahoida analoogilised kuriteod tulewikus 50).

§§430,437-õiguse kaotus tegutsemiseks tegewusalal,kus süü-
alune tekitas kehawigastuse või surma-kuuest kuust kuni kahe-
kolme aastani.

§§ 455,457-õiguse kaotus olla laewajuhiks,lootsiks,laewa-
kapteniks,sadama-wõi rannajuhiks,õhulaewa-raudteerongi-wõi
wedurijuhiks ühest kuni wiie aastani .

§ 588-õiguse kaotus metsaäri ajajale metsaga kauplemiseks
ühest kuni wiie aastani.

Nagu nähtub loetletud §§-dest,on kehtibas KrS. üksikute eriõi-
guste kaotamise liigid väga mitmekesised ja rohkearwulised.
Üksikute eriõiguste kaotamine lisakaristusena on täiesti aru-

pole suutnud veel neid õigusi kasutada, selles ühtuavad kõikide waated 54). § 40 alusel lastele alla 12 aastases wanuses ei arwata süüks süütegu, mida ta saatis korda, -ning seepärast selles laste wanaduses ei saa olla juttugi mingisugustest õiguste kitsendamistest wõi kaotamisest. Alaealised 12-17aasta wanuseni käiwad õiguste kaotuse wõi kitsenduse alla ainult siis, kui nad kordasaadetud raske kuriteo eest surmanuhtluse wõi sunnitöö asemel § 55 p.1 põhjal on mõistetud wangimajja 55).

On waieldataw küsimus, kas on rakendataw alaealistele õiguste kaotuse määramisel § 56 alusel § 20; teiste sõnadega, kas on sel juhul õiguste kaotuse määramine obligatoorne wõi fakultatiivne ja kas on wõimalik määrata ainult üksikute õiguste kaotust, näidatuist §18 ja 19. KrS. kommentaatorite arwamise järgi on õigem rakendada siia sobiw § 20.⁵⁶ Alaealistele 17-20 a. õiguste kitsendamine ja kaotus määratakse ainult sunnitööle mõistmise korral, samuti sel korral, kui nad mõisteti wangimajja ilma §57 p.3 tähendatud kergenduseta 57). s.o. kui kohus pole vähendanud wõi kergendanud karistust leides, et kuritegu on kordasaadetud kuritegewusega harjumuse wõi selle äriasjaks muutumise tõttu.

Enne kui lõpetame õiguste kaotuse instituudi waatlemist, peab käsitama veel kaht juhust: karistuste koostamine ja aegumine. KrS. § 61 põhjal õiguste kaotus ja kitsendus, samuti seaduses ettenähtud lisakaristused, mis ei käi kaasas kõige raskema karistusega, kohtu poolt aga teiste, koostamise alla käiwate karis-

saadaw-kuna seltskonna huwides on takistada isikuid edaspidises tegewuses alal, millel nad saatsid korda süüteo. Kuid ei tohi unustada, et eritegewus on tihti ülespidamise wõimaluse hankimisega seotud. Ei tohi unustada, et erialaline tegewus on ühtlasi ülespidamise aluseks ja ettewalmistus teiseks tegewuseks on seotud raskustega - ning ajakaotusega, ning isik, kes on wäljalangenud roopast weereb kergesti alla kuritegewusele.

Siit kerkib küsimus sarnaste õiguste kaotuste tähtajast, mis määratakse kas kindla ajaga wõi uute tõenduste esitamise momendiga, mis näitawad teadmiste wõi oskuste täiendamist, mis sugused osutusid tegelikult mitte küllaldasteks 51).

Wõttes süüdimõistetult õigused, riik säilitab ta kui isiku, kes wajab hoolitsemist ja eestkostmist, kuid häwitab ta kui aktiivset jõu, mis tegutses ühes wõi teises riikliku elu sfääris 52).

Neist waadetest wäljudes, tuleb pidada soowitawaks tähtaja tult kaotatud eriõiguste restitutsiooni lubamist kas wõi armuandmise korras.

Kehtiwa KrS. järele eriõiguste kaotus on enamates juhustes kohtu jaoks fakultatiivne, kuid mõnel korral on ta määramine ka obligatoorne (näit. § 305 ja t.). Kuid teoreetiliselt oleks õigem ^{õiguspoleetika} põhimõtteliku fakultatiivsuse kindlaksmääramine, mitte aga ilmtingimatut õigustekaotuse määramist 53).

Kõik ülaltähendatud õiguste kaotuse kohta puudutab ainult täiskaswanuid. Ei tule kõne alla õiguste wõtmine noortelt, kes

tustega ühenduses on määratud, lisatakse juure kõige raskemale karistusele. See on nn. kumulatiivne printsiip, mis väljendub lisakaristuste kuhjumises. Selle printsiibi alusel kõik lisakaristused, peakaristuste koostamisel, liidetakse omavahel ja lisatakse sääraselt üldkaristusele juure. Lisakaristuste liitmine langeb waid siis ära, kui see on tegelikult wõimatu (näit. kaks üheulatuslikku õiguste kaotust), sel korral tuleb üldkaristusele wastaw lisakaristus ühekordselt juure lisada 58).

Mis puutub aegumise mõjusse õiguste kaotusele, siis KrS. §70 järele aegumine ei kõrvalda õiguste kaotust wõi kitsendust, mis on määratud süüdlasele seadusejõusse astunud, kuid aegumise pärast täitmata jäetud kohtuotsuses. Õiguste kaotuse wõi kitsenduse tähtajad arwatakse sest päewast, mil kustus otsuses määratud karistus aegumise pärast 59). § 70 teises pooles käsitatud õiguste kaotuse wõi kitsenduste all mõistetakse ainult õiguswõimete kaotust wõi kitsendust (näit. § 19). Kas samale seisukohale wõib astuda ka § 70 esimese lause suhtes, on waieldaw 60).

Juhustes, kui süüalusele ei wõi määrata karistust aegumise tagajärjel, s. t. ei wõi olla kohtuotsust teatud süüteo (Krs. §69 p. 1 ja 2) laieneb aegumise kustutaw jõud kõigile süüteo tagajärgedele s. o. nii pea-kui lisakaristustele. Ainsaks erandiks on siin need lisakaristused, mis koosnewad rohkem kuriteo kahjulikkude tagajärgede kõrwaldamisest, kui süüaluse karistamisest, näit. § 26 61).

Ühenduses õiguste kaotuse instituudiga, tuleks waadelda mõned

abinõud, mis muudavad karistuse raskemaks ja millel on samuti lisakaristuse iseloom.

Zuskin.

Kui süütegude eest määratakse koostusmääruse järgi tähtajata sunnitöö, siis kohus võib ära keelata enne tähtaega tingimisi wabastamise enne 20. (kahekümne) aasta möödumist 62). Teiste sõnadega, see tähendab, et kohus võib sel juhul wõtta ära süüdimõistetult õiguse teatud ajaks enne tähtajaliseks wabastamiseks. See, et jutt on siin just kaebealuselt, teatud temale kuuluwa õiguse ärawõtmisest, ei tule kahtluse alla, kuna § 34 näeb ette, et enne tähtaega võib tingimisi wabastada kinnipeetawat sel korral, kui ta kiiduwäärne ülespidamine kinnioleku ajal küllalt põhjust annab eeldamiseks, et ta pärast wabastamist enam ei andu kuritegewusele. Süüdimõistetu võib end ülalpidada kas kiidu-wõi laiduwäärsest, järelikult tema enda tahtest oleneb kasutada seaduses ettenähtud wabanemise soodustust wõi mitte. Seepärast temalt selle soodustuse wõtmine, karistusosaluse kiiduwäärse ülespidamise juhul pole midagi muud, kui teatud õiguse ärawõtmine, mis on täiesti analoogiline teiste õiguste kaotusega-kindlaks määratud tähtajani. Käies kaasa peakaristusega, mille raskendamiseks ta on määratud-see erand üldreeglist enne tähtajalisest tingimisi wabastamisest-omab kõiki lisakaristuse tunnuseid. Tema määramine on kohtule fakultatiivne.

See õiguse kaotus mitmesuguste juhuste ja mitmesuguste tähtaegade peale on käsitatud weel KrS. § 67 pp. 1, 2 ja 3 karistuste liitmisel. Viimasel juhul selle lisakaristuse määramine on kohtu jaoks - obligatoorne.

Lähestikku ennetähtaegse tingimisi wabastamise õigusele seisab karistuse kandmisest tingimisi wabastamine. § 27 näeb ette, et süüdlast, kellele kohus määrab karistusena wangimaja mitte üle kolme aasta § 18 ja 19 ettenähtud õiguste kaotuseta wõi aresti wõi rahatrahwi, wõib karistuse kandmisest tingimisi wabastada, kui ta waremalt ei ole karistatud sunnitööga wõi wangimajaga ja kui see wabastamine kohtu arwamuse järgi süüdlase wiib parandusele, nõnda et ta edaspidi enam ei andu kuritegewusele.

Nii on üheks seaduslikuks eelduseks kriminaal karistusest wabastamiseks, eelmine karistus; kusjuures eelmine karistus sunnitöö wõi wangimajaga, on seaduslikuks takistuseks tingimisi wabastamise tarwitamiseks (63). Kahe teise seadusliku eelduse olemasolu: 1) konkreetne karistus (mitte üle kolme aasta wangimaja ilma õiguste kaotuseta) ja 2) süüdlase paranemine, ei kõrwalda seda takistust. Teiste sõnadega, süüdlase eelmine karistus sunnitööga wõi wangimajaga, wõtab temalt kogu tulewikuks õiguse tingimisi wabastamiseks karistusest. Selle õiguse kaotus wastab üldiselt lisakaristuse tunnusmärkidele, kuna ta on tihedalt seotud

peakaristuse kandmisega, sest õigus tingimisi wabastamisele kaob siis, kui on tegelikult oldud sunnitööl wõi wangimajas, mitte aga siis, kui on ainult mõistetud sellele karistusele wõi kui nende kandmine kas wõi osaliselt jäi täitmata (näit. armuandmise juhul 64).

Teistest lisakaristustest erineb see õiguse kaotus sellega, et teda kohus ei määra eriti, waid ta järgneb automaatselt seaduse jõuga teatud karistuste kandmisele. Siiski tundub, et oleks õiglasem, selle õiguse kaotuse loetlus ühes teiste lisakaristustega ja tema määramise jätta kohtu otsustada, ühenduses teatud liiki karistustega. On ebaõiglane ja ebaotsustarbekohane wõtta süüdlaselt, kui ta on ärateeninud tingimisi wabastamise wõimaluse raske karistuse kandmisest, ainult sellepärast, et ta, wõib olla, 20-40 aastate tagasi oli karistatud wangimajaga, kas wõi kaheks nädalaks erakaebuse alusel (näit. § 498 põhjal). Omal ajal poolte leppimine wiimsel juhul oleks kõrwaldanud süüdlaselt sarnase suhteliselt kerge karistuse tõsised tagajärjed. Sarnase tähtsa õiguse rippuwus eraisikute tahtest näib olewat lubamatu. Teiseks soowitawaks korrektiwiiks tingimisi wabanemise õiguse kaotamise suhtes oleks teatud aegumine, s.o. et teatud aja möödumisel peale karistuse kandmist, see õigus oleks tagasiantaw.

Lõppetades kehtiwa KrS. õiguste kaotuse instituudi waatluse peab weel märkima, et õiguse kaotuse tähtajad-töötada pä-

rast karistuse kandmist seaduses nimetatud kaubandus- ja tööstusaladel või muus tegewuses, niisama riigi või omavalitsuse teenijate tagandamisega kaasaskäiw keeld pidada samasugust või kõrgemat teenistuskoha- määratakse aastate ja kuude kaupa. Tähtaegade väljaarwamisel kuud ja aastad arwatakse kalendri järgi 65).

II. Sellega siirdume lisakaristuste teiste liikide waatlemisele.

1. Kõige lähemal õiguste kaotuse instituudile on eriline lisakaristus, mida käsitab § 23 ja mis seisab sisuliselt selles, et sunnitööle või wangimajja mõistetud välismaalase võib kohus määrata maalt väljasaatmisele, pärast karistuse ärakandmist, temale keelates tagasituleku Eesti Wabariiki. Väljasaatmine on fakultatiiwne lisakaristus, kusjuures sunnitööle või wangimajja määramise all, mõistetakse mitte ähwardawad waid konkreetsed karistused. Väljasaatmine on igal juhul tähtajata, tema muutmine (wastawa õiguse tagasiandmine) on mõeldaw waid armuandmise korras 66). Selle lisakaristuse otstarbekus ei ärata mingit kahtlust. Väljasaatmist, elukoha wahetamise keeldu, või sunniwiisi elamaasumist teatud kohta lisakaristusena oma riigi kodanikkude jaoks kehtiw KrS. ei tunne. Kuid üldiselt sarnane lisakaristuste worm pole wõõras meie seadustele ja on ettenähtud, näiteks, M.Krs. § 24.

2. Kohtuotsuse awalik väljakuulutamine .

Seaduses ettenähtud kordadel trükitakse kohtuotsust süüdla-

se kulul Riigi Teatajas ja ühes eraajalehes kohtu määramise järgi 67). Mis puutub laiematele hulkadele teadaandmisesse teatud isikute hädaohtlikust tegewusest, siis nüüdisaegne wool lubab seda waid harukordadel, kuna nüüd püütakse kergendada karistuse ärakannud kurjategijale häbimärgist wabaneda. Kohtuotsuse awaliku wäljakuulutamisega püütakse saawutada kolm tagajärge: 1) hoiatuseks teatud isiku hädaohtlikust tegewusest (w. Kr. S. §§ 430; 437; 527), wõi 2) laiematele hulkadele ettekujutuse andmiseks teatud tegude karistatawusest, (seda abinõud, mis kuulub generaalprewentsiooni alasse, kasutatakse segastel ja eriti rahu-
tutelajajärkudel) wõi 3) au ülesseadmiseks isikul, kes on teotatud süüdimõistetetu poolt (§505) 68). Selle lisakaristuse määramine esimesel juhusel on kohtu otsustada, wiimasel-samuti kohtu otsustada, kuid ainult kahjusaaja wastawal palwel. Teine juhus, kohtuotsuse wäljakuulutamine generaalprewentsiooni sihiga, pole seaduses ettenähtud, kuid sarnane wäljakuulutamine on meil wäga tuntud, tänu lewinenud perioodilisele ajakirjanduse lewikule (näit. ajalehtede aruanded ja kohtuotsuste äratrükkimine poliitiliste protsesside puhul-
wabside protsess-wõi eriti raskete kuritegude puhul, mis ärritawad seltskonna meeli jne.). Segunenud iseloom on kohtuotsuse wäljakuulutamisel, mis on § 293 ettenähtud trükitoodete asjus; see wäljakuulutamine püüab saawutada eelpool tähendatud kolme eesmärki ning peale selle kahtlemata on wäga sobiwaks abinõuks ebaõigete teadete ümberlükkamiseks wõi

õiendamiseks, missugused on walgunud trükitoodete kaudu laiematesse hulkadesse. Selle lisakaristuse määramine on ka sellel juhul kohtule fakultatiivne.

3. Tasuraha 69).

Tasuraha esineb KrS. rahalise lisakaristusena, mis kohati kannab ka heastamise iseloomu 70). Tuleb waljult teha wahet tasuraha ja rahalise trahwi wahel (§2p.5). Rahatrahw läheb alati riigi kasuks, kuna tasuraha ei lähe igakord otseselt riigikassasse. Rahaline trahw, mis pole makstud ühe kuu jooksul riigikassasse, arwates kohtuotsuse seadusejõusse astumise päewast wõi maksutähtaja pikenduse wõi jaotuse korral, antud tähtajaks, asendatakse arestiga 71).

Tasuraha üldreeglina ei tunne mingit asekaristust, erandid sellest üldseisukohast on otsekohe ettenähtud eriosas (näit. § 590). Seetõttu ei olene ka tasuraha maksmine karistatu tahtest (nagu see on ettenähtud rahatrahwi sissenõudmisel ja asendamisel), waid tasuraha kuulub sissenõudmisele sunduslikult ka karistatu warast; tasuraha wõib tasumata jääda waid karistatu maksujõuetusel. Tasuraha ülem- ja alamääri ei ole üldosas ettenähtud. Ülemmäärad leiduwad eriosas, kuid alammääraks tuleb arwatawasti wõtta üks kroon. Sagedasti on tasuraha määr eriosas kindlalt fikseeritud (näit. § 590- absoluutselt määratud sanktsioon). Peale selle tasuraha, kui lisakaristus, kannab kõiki selle omadusi, st. ta ei wõi olla süüteo ainsaks sanktsiooniks (kui rahaline trahw, näiteks, §203 j.t.), waid ta määramine oleneb peakaristuse määramisest

ja on ühenduses selle saatusega. Peab tegema vahet, nagu eelpool tähendasime, arestiga asendatava tasuraha - kui erandi ja kui üldreegli-tasuraha vahel mida ei asendata arestiga.

Tasuraha määramine lisakaristusena üldreegli järele on kohutu jaoks obligatoorne: §§240;277;293;309;315;327;331;385;406;590;592;595², kuid mõnel juhul fakultatiivne, näit. § 574. Mõnes paragrahvis on täpselt kindlaksmääratud võetava tasuraha summa- §§ 240', 293, 327, 385', 406, 590, 592, 595²; teistes on määratud ainult tema maksimum- §§277, 309, 315, 574- mitte üle 3000 krooni, § 331-es-mitte üle 300.- ja § 592-mitte üle 25 või 50 krooni. Tasuraha on sagedasti tarvitatav karistus, ja milline jätkab oma kasvu ni ekstensiivselt, kui intensiivselt. Tasurahal on kõik nüüdisaegse karistusabinõu omadused: ta on jagatav suuremal hulgal kui mõne muu karistus; ta on, tänu enda vähenemisele, väga kohanemisvõimeline, ta annab võimaluse täieliseks endise olukorra ülesseadmiseks (73).

Teoreetiliselt suurimaks raskuseks on küsimus tasuraha asendamise kohta, kui on lootusetu tema kättesaamine. Üldtuntum on tema asendamine neil juhusel vabaduse kaotusega: (contrainte par corps) juhuse järele "qui non habet in aere luat de corpore" (74). Sarnane asendamine on ettenähtud § 590, teistel juhusel on ta, nagu allpool näidatud -asendamatu arestiga.

Ühenduses tasuraha instituudiga, kui ühe lisakaristusega, pole huvitusetä märkida selle karistusabinõu üht erilisust. Karistuse põhiomaduste õpetusest meie teame, et karistus peab olema eelkõige indiviiduaalne st. peab võimalust mööda langema ainult kur-

X
 jategija isikule 75). Tema tegelik tarvitamine eeldab seaduse-
 rikkuja indiwiduaalset süütegu 76). Kuid muuseas tasuraha
 määratakse mõnel juhul ka juriidilisele isikule 77). See on
 ainsaks juhuseks kui kriminaalne karistus määratakse otse-
 kohe juriidilisele isikule, mitte aga tema füüsilistele
 süüdlastele organitele. Karistussüsteemi instituudi terwi-
 kuse seisukohast ei wõi pidada õigeks sarnast kõrwalkal-
 dumist üldreeglist.

4. Järgmiseks waranduslikuks lisakaristuse liigiks
 oleks konfiskatsioon. Konfiskatsiooni all mõistetakse riigi
 kasuks waranduslike objektide ärawõtmist. Fiskuse huwide
 suurenemine oli wäljakutsunud wäheim sobiwa, karistustehni-
 ka seisukohast, warandusliku karistuse liigi-see oli kogu
waranduse konfiskeerimine. Kriminaalõiguse wäikekohast
 ei saa see abinõu olla kuidagi õigustatud. Kõige pealt ta
 on wastolus indiwiduaalsuse põhimõttega, kuna ta puudutab
 mitte üksnes kaebealust, seljuhul harilikult karistatud kas-
 surma wõi eluaegse sunnitööga, waid ka tema perekonda 78).

Meie kehtiw KrS. ei tunne kaebealuse kogu waranduse ära-
 wõtmist 79). Teine asi on -üksikute asjade ärawõtmine (con-
 fiscation speciale) kui kuriteo tööriist (instrumenta scele-
 ris) ja samuti kui ta wili (Scelere producta), missuguste
 wastu ei ole mingeid wastuwäiteid awaldada. Tööriistade erand-ära-
 wõtmise sihiks on kindlustuswahendina taoliste tegude kordu-
 mise ärahoidmine tulewikus. Ning on täiesti õiglane wõtta

kurjategijalt võimaluse selle kasutamiseks, mida ta saavutas enda kuritegeliku tegewuse kaudu 80). Erikonfiskatsioon on ette nähtud KrS. § 24 ja seisab selles, et asjad, millede valmistamine, müümine, lewitamine, kaasaskandmine või hoidmine on keelatud, võetakse ära, ja, kui seaduses pole nende tarvitamise kohta erimäärusi, hävitatakse või tunnustatakse riigiomanduseks. Samuti võetakse ja hävitatakse või tunnustatakse riigi omanduseks: 1) süüteo kordasaatmiseks walmisseatud või tarwitatud asjad, kui neid asju harilikult tarwitatakse ainult süüteo kardasaatmiseks; 2) muud seaduses eriti nimetatud asjad. Asjade konfiskatsioon, mis ette nähtud § 24 esimeses osas, oletab wastawa seaduse olemasolu teatud asjade valmistamise, müümise jne. keelu kohta, kusjuures seaduslikule keelule on wõrdne wastawa loa puudumine, kui seadus sarnast luba nõuab. Eestkätt kuuluvad siia igasugused süüteo objektid (scelere producta), nagu näit. walerahad, wõltsitud dokumendid jne.. Teise osa punkt 1 käsitleb asjade konfiskatsiooni, mis olid walmistatud süüteo kordasaatmiseks või tarwitatud süüteo kordasaatmisel, kuid ainult sel juhtumil, kui neid asju harilikult tarwitatakse ainult süüteo kordasaatmiseks. Mõiste "harilikult ainult" äramääramisel tuleb käsitada üheaegselt nii objektiivset kui ka subjektiivset kriteeriumi. Objektiivsest küljest kuuluvad siia asjad: 1) mida erandita tarwitatakse süütegude toimepanemiseks (näit. wargatangid), ja 2) mis on tawaliseks süüteo toimepanemise abinõuks kurjategijate käes, olgugi, et neid erandlikult tarwitatakse ka muuks otstarbeks (näit. igasugused muugid,

mis wõivad olla ka lukusepa tööriistadeks). Subjektiivselt wõetuna tuleb konfiskeerimise teostamiseks tõendatuks wõtta, et säärane asi oli süüdlase walduses, kas kawatsetud süüteo toimepanemiseks (karistatava ettewalmistuse puhul) wõi, et süüdlane oli juba asja tarwitanud süüteo katse wõi süüteo kordasaatmisel. Ainult mõlema kriteeriumi kokkulangemine õigustab konfiskatsiooni. § 24 lg. 2 p.2 tähendatud konfiskeerimisele kuuluvad asjad on eriti loendatud eriosas üksikute süütegude sanktsioonides 81). Nagu nähtub § 24, ta sisaldab üldreeglid mis-sugused asjad kuuluvad konfiskatsiooni alla ja järelikult teda tuleb kasutada ka sel juhul, kui ühes wõi teises sanktsioonis, konfiskatsioon pole eriti näidatud, näit. § 118. Wastawalt p.2-le § 24 2 osa kuuluvad konfiskeerimisele seaduses eriti nimetatud asjad, st. millede konfiskatsioon ei allu ülaltähendatud §§ -de reeglite alla. Muuseas aga eriosa määrustes ei ole konfiskatsiooni süsteemi käsitlemist. Näit. konfiskatsioon, mis ettenähtud § 222, allub kahtlemata § 24 1 osale ja tema meeletuletamine eriosas süsteemi waatekohalt on üleliigne. Juhus, mis on ettenähtud § 406, käib täiesti § 34 lg.1 ja lg.2 p.1 alla. Sarnane § 24 -da reeglite kordumine üksikute kuritegude sanktsioonis laieneb peaaegu kõikidele juhistele, kus eriosas on eriti märgitud konfiskatsioon 82). Ainult üks konfiskatsiooni juhus, mis näidatud eriosas, ei käi § 24 lg.1 ja lg.2 p.1 alla, waid käib sama § lg.2 p.2 alla, nimelt kautsjoni konfiskatsioon, mis ettenähtud § 643-as, teatud ametalalise kuriteo eest.

Miks KrS. koostajad, asetades üldosasse üldreegli erikonfiskatsioonist (§ 24 lg. 1 ja 2 p.1), leidsid weel olewat tarwilikuks tema kordamist terwes paragrahwide reas eriosas- jääb arusaamatuks.

Üldreeglina konfiskatsioon laieneb ainult asjadele, mis on konfiskatsiooni silmapilgul kohal, kuid mõnedel juhusel, erandina, konfiskatsiooni seadus laieneb-nimelt süüaluselt nõutakse sisse asjade väärtus, millede konfiskeerimine on tegelikult läbiwiimatu 83). Siin konfiskatsiooni asemele asub samaväärne asekaristus-rahaline tasuraha. Konfiskatsiooni määramine-üldreeglina-on obligatoorne. Lõpuks peab tähendama, et §24-as ettenähtud konfiskatsioonil on kahesugune ilme: ühelt poolt-lisakaristus, teiselt poolt-kindlustuswahend 84). Kui ta käib kaasa peakaristusele-meil on tegu lisakaristusega, kui ta määratakse õigeks mõistmise korral-karistusest wabastamisel, samuti kriminaaljälgimise lõpetamisel wõi seismapanekul-meil on tegu kindlustuswahendiga (26).

Seoses konfiskatsiooniga tuleks waadelda määrusi, mis käsitatud § 25-as : mis ilma sellekohase loata awatud wõi sisse seatud, suletakse wastawa loa saamiseni. Mis korrawastaselt ehitatud, awatud, sisse seatud, ümber ehitatud, parandatud wõi uuendatud, tuleb kohtu poolt määratud aja jooksul süüdlase kulul lammutada, sulgeda, parandada, teisele paigutada wõi alguskorda seada: 1) kui see, mis süüdlase poolt saadeti korda, kahjulikuks tunnustatakse awalikkule julgeolekule wõi rahwa terwisele; 2) kui saadeti korda süüteo, mis ettenähtud §§ 22p.3, 223, 300 teises lõikes, 301, 302, 305 p.3, 307, 367, 377 ja 384.

Need abinõud samuti kui konfiskatsioon, on kahepaikse iseloomuga: lisakaristused ja kindlustusvahendid (§26) 85). Nende abinõude määramine, on samuti kui lisakaristus, ettenähtud kordadel üldreegli järele, -obligatoorne.

6. Ülaltähendatud abinõude käsitlel tuleb waadelda määrusi, mis on § 336 ja 337-nimelt seadusewastaselt ülesseatud kaubamärkide kõrwaldamine ja häwitamine. Kaubamärkide kõrwaldamist wõib kanda samuti lisakaristuste liiki, kuna ta järgneb peakaristusele. Teiselt poolt on selge, et neil abinõudel wõib olla ka kindlustuswahendi iseloom karistusest wabastamisel wõi kriminaaljälgimise lõpetamisel wõi seismapanekul. Selle wahendi määramine ettenähtud kordadel on obligatoorne.

7. Järgmiseks eriliseks lisakaristuse wahendiks on trükitoodete asjus määratawad karistused-§ 293 Süütegu sisaldawa trükitoote walmistamise wõi käiwusse saatmises asjas wõib kohus, olenemata § 24 tarwitusele wõtmisest määrata: 1) perioodilise trükitoote seismapaneku kuni wiie aastani wõi jäädawa keelu; 2) wälismaal ilmuwa perioodilise trükitoote sissetoomise keelu kuni kahe aastani. Näidatud wahenditel on kahtlemata lisakaristuse iseloom, kuid on wõimalik wõtta neid ka kindlustuswahendina, õigeks mõistmisel, karistusest wabastamisel wõi kriminaaljälgimise lõpetamisel wõi seismapanekul. Selle lisakaristuse määramine üldreeglina on kohtu jaoks fakultatiivne. Oma iseloomult on need wahendid kõige lähemal administratiivsele karistusabinõudele ja sellepärast on nad

wäga erinevad kriminaalkaristuse normaalsest tüübist. See wahe awaldub selles: 1) nad puudutawad mitte üksnes otsekohest süüdlast, waid ka terwet rida isikuid, kelledel ei ole midagi ühist süüteo-ga-ametnikud, ladujad, müüjad jne. Ainult kohtukontrolli laiene-mise wastu nende abinõude tarwitamisele, pole midagi wäita.

8. Erilisteks, teatud tegude süüdimõistmise tagajär-gedeks on weel: 1) lüggasuline kohustus tunnustatakse tühiseks protsendimäära suhtes ja wõlgnikud wabanewad sel juhul üldse protsentide maksmise kohustusest; 2) kohustuste tähtaja pikenda-mine kaheks aastaks; 3) pandiks wõi wahetusel saadud asjade ära-wõtmine süüdlaselt ja tagasiandmine omanikkudele 86).

Waadeldud wahendid on puht-tsiwiilõiguslikud süüteo tagajärjed. Arwestades, et need tagajärjed määratakse kriminaalkohtu poolt süü-dimõistmise juhul teatud seaduswastase teo eest, ühenduses peaka-ristusega, -on õige kanda nad samuti lisakaristuste liiki ja laiendada neile kõik reeglid, mis puudutawad lisakaristusi. Nende wahren-dite määramine ettenähtud kordadel on-obligatoorne.

Lõpetades sellega kehtiwa KrS. järele makswate lisakaristuste kirjelduse, tuleks weel peatuda ühel momendil, mis puudutab kõiki lisakaristusi. Küsimus on selles, kas laieneb tingimisi wabastami-ne karistusest (§27jj.) samuti lisakaristustele; s.o. kui süüdlane wabastatakse tingimisi peakaristuse kandmisest, kas wõib siis teda wabastada ka lisakaristuse kandmisest? KrS.kommentaatorite arwa-tes lisakaristuse määramine tingimisi pole lubataw 87). Sarnase kategoorilise otsusega ei saa lepida järgmistel põhjustel: juba

lisakaristuse enda mõistest järgneb, et teda ei või kunagi iseseisvalt rakendada ja et peakaristuse saatus otsustab ka lisakaristuse saatus (88). Lisakaristuse tingimise määramise keeld on vastolus kõige esiti lisakaristuse iseloomuga, kuna tingimisi wabanemisel peakaristusest, tuleb süüalusel kanda üksi lisakaristust. Edasi-sisult pole ka õige selle küsimuse negatiivne otsustamine - kui on üldse lubataw tingimisi wabastamine süüteo peatagajärgedest - sel juhul peakaristusest - siis iseenesest ei tohiks olla tõsiseid põhjusi sama süüteo kaasaskäivatest s.o. teisejärgulistest (wähem tähtsatest) tagajärgedest wabanemise keeluks. Wastupidine arwamine oleks ebaloogiline. Lisakaristustest tingimisi wabanemise keelu kaitseks võib esitada weel arwamise, et wiimased on enamik juhtumel kindlustuswahenditeks - peaaesjalikult hädaohtude kõrwalhoidmiseks - missuguseid tarwitatakse esijoones sihiga teatud toimingute kordumise ärahoidmiseks tulewikus. Sama eesmärk on aga ka igal kriminaalkaristusel üldse (89). Seepärast põhimõtteline wahetegemine pea- ja lisakaristuse wahel sellel alusel, mis õigustaks wiimaste tingimisi määramise keeldu, ei kannata wälja kriitikat. Wastukäiwal arwamusel, paljudel juhusel võib tekkida olukord, missuguses kohus ühelt poolt wabastab karistusest teatud süüteo eest, teiselt poolt aga karistab selle eest, mida ei saa pidada kuidagi õigeks, kuna see jagab karistust ning sellega nõrgendab tema ühwarduse mõju uue kuriteo kordasaatmisel (koha kaotus, õiguse ärawõtmine, kutseliseks ^{tegewuseks} ja taolised

on muidugi palju raskemaks karistuseks, kui näiteks lühiajaline vabaduse kitsendamine või rahaline trahv. Sel põhjusel, arvestades lisakaristuste mitmekesisust ja nende erinevust nii iseloomult, kui waljuselt, tuleks asuda seisukohale, et kui süüdlast wabastakse tingimusi peakaristusest, oleks lubatud samuti lisakaristuste määramine tingimisi, kui kohus leiab selle olevat otstarbekohase. Sarnase lubamise läbiwiimine võiks kaasaaidata kriminaalse repressiooni süwenemiseks, kuna kohus võiks muuta waljemaks tingimisi määratud karistuse, lisades juurde ühed või teised lisakaristused.

S. L. juur. Tõuht Kaluand?

V. Tsiteeritud raamatud.

- 1) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk. 3.
- 2) Sealsamas lhk.7.
- 3) P.Mints, Kurs Ug. Pr.Tom.I Obščaja čast.1925a. lhk.217
- 4) K.Saarmann-K.Matto KrS. 1937a. lhk 7.
- 5) P.Mints, Kurs Ug.Pr.Tom.I Obščaja šast.1925a.lhk 194.
- 6) Sealsamas lhk.201
- 7) N.Sergejewski Russ.Ug.Pr. 1913a. lhk.183.
- 8) P.Mints, Kurs Ug.Pr.Tom.I Obščaja šast 1925a.lhk.201
- 9) N.Tagantsew, Russ.Ug.Pr.1902a.lhk.1257; KrS. § 505.
- 10) KrS. § 55 p.3.
- 11) P.Mints, Kurs Ug.Pr.Tom.I 1925a. lhk.201.
- 12) N.Sergejewski, Russ.Ug.Pr.1913a. lhk.189.
- 13.) P.Mints, Kurs Ug.Pr.Tom.I 1925a. lhk.201.
- 14) S.Posnõšew, Osn. Nač.Nauki Ug.Pr. 1912a.lhk.500.
- 15) N.Sergejewski, Russ.Ug.Pr. 1913a. lhk.187.
- 16) Sealsamas, lhk.188.
- 17) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk.20.
- 18) Sealsamas, lhk.18.
- 19) N.Sergejewski, Russ.Ug.Pr. 1913a.lhk.197 ja 86.
- 20) K.Saarmann-K.Matto, KrS. lhk.19.

- 21) Sealsamas, lhk. 20.
- 22) N.Tagantsew, Russ.Ug.Pr. 1902a. lhk.1458 ja 1452 .
- 23) Sealsamas, lhk. 1056 .
- 24) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk.21.
- 25) Sealsamas, lhk.21.
- 26) Sealsamas, lhk.21.
- 27) N.Tagantsew, Russ.Ug.Pr. 1912a. lhk.1386.
- 28) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk. 21.
- 29) S.Posnõšew, Osn.Naç.Nauki Ug.Pr. 1912a. lhk.698.
- 30) P.Mints, Kurss.Ug.Pr.1925a.Tom.I lhk.202.
- 31) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk. 18.
- 32) P.Mints, Kurss.Ug.Pr. Tom. I 1925a. lhk. 202.
- 33) N.Tagantsew, Russ.Ug.Pr. 1902a. lhk. 1266.
- 34) S.Posnõšew, Osn.Naç.Nauki Ug.Pr. 1912a. lhk. 507.
- 35) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk. 19.
- 36) P.Mints, Kurss Ug.Pr. Tom.I 1925a. lhk.203.
- 37) N.Tagantsew, Russ. Ug.Pr. 1902a. lhk. 1261.
- 38) P.Mints, Kurss.Ug.Pr. Tom. I 1925a. lhk. 203.
- 39) KrS. §§ 18 ja 19 ja N.Tagantsew, Russ.Ug.Pr. 1902a.lhk.1264.
- 40) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk. 55.
- 41) N.Tagantsew, Jakobi wlj. Ug.Ul. 1903a. lhk.256.
- 42) K.Saarmann-K.Matto KrS. 1937a. lhk. 19.
- 43) N.Sergejewski, Russ.Ug.Pr. 1913a. lhk. 187.
- 44) P.Mints, Kurss, Ug.Pr.Tom. I 1925a. lhk. 204.
- 45) Sealsamas, lhk. 205.

- 46) K.Saarmann-K.Matto Krs. 1937a. lhk. 17.
- 47) P.Mints, Kurss.Ug.Pr. Tom. I 1925a. lhk. 8.
- 48) Sealsamas, lhk. 205.
- 49) Sealsamas, lhk. 204.
- 50) Sealsamas, lhk. 203.
- 51) Sealsamas, lhk. 205.
- 52) N.Sergejewski, Russ.Ug.Pr. 1913a. lhk. 186.
- 53) P.Mints, Kurss.Ug.Pr. Tom. I 1925a. lhk. 206.
- 54) Sealsamas, lhk. 207.
- 55) KrS. § 56.
- 56) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk. 49.
- 57) KrS. § 57 p.4 .
- 58) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk. 53.
- 59) KrS. § 70 .
- 60) K.Saarmann-K.Matto, KrS. lhk. 59.
- 61) N.Tagantsew, Jakobi wlj. Ug.Ul. 1903a. lhk. 277.
- 62) KrS. § 65.
- 63) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk. 24, 25.
- 64) Sealsamas, lhk. 25.
- 65) KrS. § 16.
- 66) K.Saarmann-K.Matto 1937a. lhk. 22.
- 67) KrS. § 22 p.2.
- 68) P.Mints, Kurss.Ug.Pr. Tom. I 1925a. lhk. 200.
- 69) KrS. § 22 p.4.

- 70) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk. 22.
- 71) KrS. § 59.
- 72) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk. 22.
- 73) P.Mints, Kurss.Ug.Pr. Tom.I 1925a. lhk. 154.
- 74) Sealsamas, lhk.155.
- 75) N.Sergejewski, Russ.Ug.Pr. 1913a. lhk. 86.
- 76) P.Mints, Kurss, Ug.Pr. Tom. I 1925a. lhk. 134.
- 77) KrS. § 293.
- 78) P.Mints, Kurss.Ug.Pr.Tom. I 1925a. lhk. 153.
- 79) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk. 22.
- 80) P.Mints, Kurss.Ug.Pr. Tom.I 1925a. lhk. 154.
- 81) K.Saarmann-K.Matto, Krs. 1937a. lhk. 23.
- 82) Krs.§ 24 lg.1; §§ 217,222,224,225,249,250,251,253², 267,
327,334,336,337,366',385,538,590,592,623;§ 24 lg.2;§§
244,245,327,406,463.
- 83) KrS.§§ 250,251,253',253²,623.
- 84) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk. 23.
- 85) Sealsamas, lhk. 23.
- 86) KrS. §§ 574,306.
- 87) K.Saarmann-K.Matto, KrS. 1937a. lhk. 25.
- 88) Sealsamas, lhk. 7 p.6.
- 89) P.Mints, Kurss Ug.Pr. Tom.I 1925a. lhk. 194.